

ОБЛІК, АНАЛІЗ І АУДИТ

УДК 657.1

*Васильєва Л.М.,
д.держ.упр., доцент кафедри обліку і аудиту,
Дніпропетровський державний аграрний університет*

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК НАУКА І ПРАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Постановка проблеми. Історія розвитку бухгалтерського обліку показує, що він являє собою самостійну галузь наукових знань, яка має певні системоутворюючі ознаки і є частиною системи економічних наук. Бухгалтерський облік представляє собою самостійну галузь науково-практичної діяльності, яка має певні системоутворюючі ознаки і є частиною системи економічних наук. Однак з приводу наукового наповнення бухгалтерського обліку до цих пір ведуться суперечки. Деякі економісти не визнають бухгалтерський облік як науку в повному розумінні цього поняття. Таким чином, об'єктивною проблемою, яка вимагає вирішення, є дослідження бухгалтерського обліку як науки і практичної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовні дослідження щодо історії розвитку бухгалтерського обліку, як науки та практики, проведені провідними вітчизняними вченими, а саме: Ф. Ф. Бутинцем [2], М. Я. Остап'юк, М. Р. Лучко, Й. Я. Даньків [5], Т. О. Пасько [6], В. Г. Швець [8] та іншими. Усе це свідчить про актуальність теми, а відтак потребує подальшого глибшого дослідження в науковому і практичному аспектах.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у розгляді відмінностей бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності, а саме: визначити методологію, функції та взаємозв'язок бухгалтерського обліку з іншими науками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історично процес формування бухгалтерської науки проходив так, що понад сімдесят тисяч років бухгалтерський облік формувалася тільки як практика. Протягом останніх трьох тисячоліть (починаючи з Ксенофонта та Платона) бухгалтерський облік формується і як теоретична система знань. Найважливіші теоретичні розробки бухгалтерської науки відносяться до XV-XХ століття – від Л. Пачоллі (1494 р.) до наших днів [2; 5].

Питання визнання обліку наукою постало на теренах України, яка входила до складу Російської Імперії, більше ніж 100 років тому [1]. Щодо існування бухгалтерського обліку як окремої науки Б. Валуєв констатує, що система бухгалтерського обліку повинна адаптуватися в своєму розвитку до обставин і вимог, які постійно змінюються. У зв'язку з цим він повинен спиратися на власну науку, яка здатна поглиблювати загальну теорію, формулювати цілі, завдання і принципи, удосконалювати методику обліку [3].

М. Кужельний та В. Швець дотримуються єдиної думки, вважаючи облік і наукою, і практичною діяльністю. На думку М. Кужельного, бухгалтерський облік виступає не просто як один з видів людської діяльності, але і як важлива функція управління, як засіб для вирішення завдань економічного і соціального розвитку, як наука [4]. При цьому В. Швець зазначає, що облік є самостійною прикладною економічною наукою, має свою власну історію, предмет, об'єкти, методологію і виконує важливу зовнішню функцію – практичну [8].

Вища атестаційна комісія України у класифікації економічних наук визнала як самостійну науку 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Це зумовлено тим, що бухгалтерський облік накопичує, групує і систематизує факти господарської діяльності, є досконалою інформаційною базою управління підприємством.

Однією із різниць між бухгалтерським обліком як наукою та практичною діяльністю є методологія дослідження, яку вони застосовують. Методологія бухгалтерського обліку як науки застосовує загальнонаукові методи пізнання дійсності, а саме: експеримент; спостереження; опис; аналіз; синтез; абстрагування; конкретизація; узагальнення; індукція; дедукція; систематизація. Кожен із цих методів дає змогу визначити та усвідомити певні характеристики об'єкту та зафіксувати їх у пам'яті в конкретних образах.

Практика ж передбачає інші цілі, а тому і застосовує інші методи у своїй методиці. Бухгалтерський облік як практична діяльність повинен забезпечити відображення усіх господарських засобів, джерел їх утворення та результатів діяльності на рахунках обліку. Сукупність способів і

прийомів, за допомогою яких забезпечується суцільне, взаємопов'язане і об'єктивне відображення об'єктів обліку в системі бухгалтерського обліку для контролю за збереженням господарських засобів і забезпечення інформацією, необхідною для управління, представляє собою метод бухгалтерського обліку, який складається з 4 пар елементів, зокрема таких як: документація й інвентаризація; оцінка й калькуляція; система рахунків і подвійний запис; баланс та звітність. Окремі елементи методу не виступають самостійно, ізольовано від інших, а навпаки, тісно взаємопов'язані між собою і становлять метод бухгалтерського обліку тільки у своїй єдності.

На наш погляд, доречним є здійснення розмежування обліку на науку та практику за допомогою функцій, які вони виконують. Так, бухгалтерський облік як наука повинен виконувати такі функції: опис (розробка способів та методів опису та фіксації господарської діяльності підприємства); пояснення (розробка способів та методів пояснення господарських явищ науковими методами); передбачення (прогнозування та передбачення розвитку бухгалтерського обліку як науки); розуміння (розуміння необхідності розвитку облікової системи на теоретичному та практичному рівнях).

Значення ж обліку як практики проявляється у його функціях, а саме: інформаційна (забезпечує відображення фактичного стану господарської діяльності); контрольна (забезпечує контроль за збереженням і раціональним використанням господарських активів, капіталу, зобов'язаннями та господарською діяльністю); функція управління (забезпечує економічною інформацією для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, можливості активного впливу на хід господарських процесів); виховна (сумління і бережливе використання ресурсів господарства).

Бухгалтерський облік є самостійною прикладною економічною наукою і певною галуззю практичної суспільної діяльності [7]. Бухгалтерський облік є складовою частиною управління і представляє собою складну систему відображення і пізнання різних господарських процесів і явищ господарського життя. Бухгалтерський облік як наука і практична діяльність тісно пов'язаний з цілою сукупністю фундаментальних і прикладних дисциплін. На рис. 1 відображено взаємозв'язок бухгалтерського обліку як науки і практики з іншими науками [8].

Рис. 1. Взаємозв'язок бухгалтерського обліку як науки і практики з іншими науками
Джерело : [8]

Досліджуючи історію розвитку бухгалтерського обліку, необхідно пам'ятати і про інші науки, які так чи інакше пов'язані з обліком. Необхідно використовувати так званий корпоративний підхід, суть якого полягає в тому, що знання, отримані з різних дисциплін, так чи інакше пов'язаних бухгалтерським обліком, служать вихідним матеріалом, який може бути використаний при побудові нових методологічних конструкцій обліку.

Бухгалтерський облік має свій герб, який було створено французьким науковцем Жан Батист Дюмарше (1874-1946). На гербі зображено: сонце – бухгалтерський облік освічує господарську діяльність; терези – баланс; крива Бернуллі – символ того, що, виникнувши, облік буде здійснюватись завжди. Визначають ці символи три девізи: наука, довіра, незалежність [6].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що з однієї сторони бухгалтерський облік – це наука, яка має свої власні цілі, принципи, предмет, об'єкт і метод, а також відповідає всім критеріям науки. Проте бухгалтерський облік є досить специфічною наукою. Його особливість полягає в тому, що він є одночасно і наукою і сферою застосування наукових знань. З іншої – бухгалтерський облік як практична діяльність представляє собою упорядковану систему збору, реєстрації та узагальнення інформації в грошовому вираженні про майно, зобов'язання підприємства та їх рух шляхом суцільного безперервного та документального обліку всіх господарських операцій. Одночасно працівники бухгалтерії здійснюють контроль за відповідністю цих операцій чинному законодавству, економічністю використання ресурсів, виявляють і аналізують результати виробничо-господарської діяльності підприємства.

Розуміння бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності дасть змогу розуміти облік ширше, аніж просто реєстрацію фактів господарського життя і зробить можливим відкриття нових можливостей бухгалтерського обліку бути корисним суспільству.

Бібліографічний список

1. Бондарчук В. В. Функції бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності / В. В. Бондарчук // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 1. – С. 35-39.
2. Бутинець Ф. Ф. Історія бухгалтерського обліку : [підручник] / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ЖІТІ, 2002. – 1024 с.
3. Валуев Б. И. Теория бухгалтерского учета : [учеб. пособие] / Б. И. Валуев. – Одесса, 2002. – 272 с.
4. Кужельний М. Теоретичні аспекти бухгалтерського обліку / М. Кужельний // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 8-9. – С. 45-49.
5. Остап'юк М. Я. Історія бухгалтерського обліку : навч. посібн. [для вузів] / Остап'юк М. Я., Лучко М. Р., Даньків Й. Я. – К. : Знання, 2005. – 276 с.
6. Пасько Т. О. Історія бухгалтерського обліку : посіб. [для самост. вивч. дисц.] / Т. О. Пасько. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2009. – 141 с.
7. Семкина Т. В. Идентификация бухгалтерского учета как науки / Т. В. Семкина, О. А. Сизоненко // Бизнесинформ. – 2011. – № 2. – С. 82-84.
8. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : [підручник] / В. Г. Швець. – [вид. 2-ге, перероб. і доп.]. – К., 2006. – 525 с.

Анотація

В статті узагальнено теоретичні підходи вітчизняних науковців щодо питання визнання бухгалтерського обліку наукою та практичною діяльністю. Підкреслено специфіку бухгалтерського обліку, яка полягає в тому, що він одночасно є наукою і практичною діяльністю, галуззю застосування наукових знань та певною галуззю практичної суспільної діяльності. Проведено аналіз основних відмінностей бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності, а саме: визначено методологію дослідження, яку вони застосовують; функції, які вони виконують; взаємозв'язок бухгалтерського обліку як науки і практичної діяльності з іншими науками.

Ключові слова: наука, бухгалтерський облік, методологія дослідження, практична діяльність.

Аннотация

В статье обобщены теоретические подходы отечественных ученых по вопросу признания бухгалтерского учета наукой и практической деятельностью. Подчеркнуто специфику бухгалтерского учета, которая заключается в том, что он одновременно является наукой и практической деятельностью, областью применения научных знаний и определенной областью практической общественной деятельности. Проведен анализ основных отличий бухгалтерского учета как науки и практической деятельности, а именно: определена методология исследования, которую они применяют; функции, которые они выполняют; взаимосвязь бухгалтерского учета как науки и практической деятельности с другими науками.

Ключевые слова: наука, бухгалтерский учет, методология исследования, практическая деятельность.

Annotation

The paper summarizes the theoretical approaches of national scientists on the issue of recognition of accounting science and practice. Emphasized the specificity of accounting, which is what accounting is both a science and practice, field of application of scientific knowledge and specific area of practical social activities. The analysis of the main differences between accounting as a science and practice, namely: a methodology for the study, which they use; define the functions that they perform, the relationship of accounting as a science and practice with other sciences.

Key words: science, accounting, methodology for the study, practical activities.